

გაზეთი „ცნობის ფურცელი“ 1904 წლის საზოგადოებრივ-პოლიტიკურ კონტექსტში

მარიამ პეტრემღვდლიშვილი¹; მარი წერეთელი²

¹ჟურნალისტიკის ბაკალავრი, ივ. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი. 557 00 77 04, mpetremghvdlishvili@gmail.com; ²ჟურნალისტიკის დოქტორი, ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის სოციალურ და პოლიტიკურ მეცნიერებათა ფაკულტეტის ჟურნალისტიკისა და მასობრივი კომუნიკაციის მიმართულების ასოცირებული პროფესორი. 595503665. mari.tsereteli@tsu.ge <https://orcid.org/0009-0001-1824-7058>

აბსტრაქტი

სტატიაში შესწავლილია, თუ როგორ წარმოაჩენდა გაზეთი „ცნობის ფურცელი“ 1904 წლის საზოგადოებრივ-პოლიტიკურ მოვლენებსა და პროცესებს მას შემდეგ, რაც იგი სოციალისტ-ფედერალისტური პარტიის ორგანო გახდა და როგორ ავლენდა საკუთარ იდეურ ხედვებს. „ცნობის ფურცელი“ აქტიურად ეხმიანებოდა ეპოქის მნიშვნელოვან მოვლენებს, მათ შორის, რუსეთ-იაპონიის ომს, ასევე იმ დროინდელ სოციალურ, პოლიტიკურ, ეკონომიკურ, კულტურულ და საგანმანათლებლო პრობლემებს. გამოცემაში ქვეყნდებოდა პუბლიცისტური მასალები სოციალური უთანასწორობისა და სხვა აქტუალური საკითხების შესახებ. შესაბამისად, გაზეთი არა მხოლოდ საინფორმაციო ფუნქციას ასრულებდა, არამედ საზოგადოებრივ-კულტურული პროცესების ამსახველ ისტორიულ წყაროსაც წარმოადგენდა.

კვლევის ფარგლებში შესწავლილია 1904 წლის 1 იანვრიდან 31 ოქტომბრის ჩათვლით გამოქვეყნებული მასალები. გაანალიზებულია საქართველოს საზოგადოებრივი ცხოვრებისათვის აქტუალური თემატური მიმართულებები და მნიშვნელოვანი საერთაშორისო მოვლენები, მათ შორის რუსეთ-იაპონიის ომი, რომელმაც შეცვალა საერთაშორისო გეოპოლიტიკური ვითარება და ძალთა ბალანსი აღმოსავლეთ აზიაში. 1904 წლის პუბლიკაციებში გამოკვეთილი თემატური აქცენტები შეფასებულია ისტორიულ კონტექსტში. მიუხედავად ცალკეული კვლევებისა, „ცნობის ფურცელი“ დღემდე არ არის სრულყოფილად შესწავლილი, განსაკუთრებით ჟურნალისტიკის მიმართულებით, რაც კვლევის აქტუალობას განაპირობებს. ნაშრომში ყურადღება გამახვილებულია გამოცემის წამყვან ავტორთა პუბლიცისტურ საქმიანობაზეც.

გაანალიზებულია მათ მიერ მომზადებული მასალების თემატური და შინაარსობრივი თავისებურებები, არგუმენტაციის ფორმები და საკითხებისადმი დამოკიდებულება, რაც შესაძლებლობას იძლევა, გამოიკვეთოს როგორც ცალკეული ავტორების (ფილიპე გოგიჩაიშვილის, სამსონ ფირცხალავას, ივანე ჯავახიშვილის და სხვ.) პუბლიცისტური ხელწერა, ისე გამოცემის საერთო სარედაქციო და იდეური მიმართულებები. აღნიშნული მასალების შესწავლა მნიშვნელოვანია იმის გასააზრებლად, თუ როგორ უკავშირდებოდა კონკრეტული თემები გაზეთის საზოგადოებრივ და პოლიტიკურ პოზიციებს.

კვლევა ეფუძნება საარქივო კვლევასა და კონტენტ-ანალიზს. 1904 წლის ნომრების საფუძველზე განხორციელდა გაზეთის შინაარსობრივი, ჟანრობრივი და იდეოლოგიური მახასიათებლების სისტემური ანალიზი. შესწავლილი და სისტემატიზებულია საარქივო მასალა, გაანალიზებულია ცალკეული პუბლიკაციების თემატური, შინაარსობრივი და ჟანრობრივი თავისებურებები. საკითხის კომპლექსურად შესწავლის მიზნით გამოყენებულია ინტერდისციპლინური მიდგომა და კონტექსტური ცოდნა; ასევე მასალა განხილულია ისტორიოგრაფიულ ჭრილში.

კვლევის შედეგად გამოიკვეთა, რომ „ცნობის ფურცელი“ საინფორმაციო ფუნქციასთან ერთად საზოგადოებრივი აზრის ფორმირების მნიშვნელოვან როლსაც ასრულებდა. სარედაქციო ჯგუფის ერთ-ერთ უმთავრეს მისწრაფებას საზოგადოების ინტელექტუალურ და სამოქალაქო განვითარებაში მონაწილეობა წარმოადგენდა, რაც აქტუალური თემებისა და საკითხების დღის წესრიგში დაყენებასა და იმ ღირებულებებისა და იდეების გავრცელებაში გამოიხატებოდა, რომლებსაც გაზეთის წარმომადგენლები ეროვნული წინსვლის მნიშვნელოვან წინაპირობად მიიჩნევდნენ. შესაბამისად, „ცნობის ფურცელი“ წარმოადგენს XX საუკუნის დასაწყისის ქართული პრესის თვალსაჩინო გამოცემას და მნიშვნელოვან ისტორიულ წყაროს, რომელიც ეპოქის პოლიტიკური, სოციალური და კულტურული რეალობის შესწავლის შესაძლებლობას იძლევა.

საკვანძო სიტყვები: „ცნობის ფურცელი“, სოციალისტ-ფედერალისტები, რუსეთ-იაპონიის ომი, ფილიპე გოგიჩაიშვილი, სამსონ ფირცხალავა.

შესავალი

XX საუკუნის დასაწყისის ქართულ პრესაში მნიშვნელოვანი ადგილი უკავია გაზეთ „ცნობის ფურცელს“, რომელიც, სარედაქციო ჯგუფის სხვადასხვა შემადგენლობით, 1896–1906 წლებში გამოიცემოდა. 1896-1899 წლებში გაზეთის რედაქტორ-გამომცემელი იყო ვალერიან გუნია, 1899 -1900 წლებში გამოცემას ალექსანდრე ჭყონია ხელმძღვანელობდა, 1901 წლიდან კი - ალექსანდრე ჯაბადარი. 1904 წლიდან „ცნობის ფურცელი“ საქართველოს სოციალ-ფედერალისტთა პარტიის ორგანოდ ჩამოყალიბდა. 1904 წლიდან გაზეთი საქართველოს სოციალ-ფედერალისტთა პარტიის ორგანო გახდა. პარტიის იდეოლოგიური საფუძვლები ემყარებოდა დემოკრატიულ ღირებულებებსა და ფედერალიზმის იდეას. მისი წარმომადგენლები იმპერიულ სისტემას ქვეყნის

სოციალურ-პოლიტიკური და კულტურული განვითარების, ასევე ეკონომიკური კეთილდღეობის ხელშეშლელ ფაქტორად მიიჩნევდნენ და არსებული პოლიტიკური რეალობის გარდაქმნას ქვეყნის პროგრესის მნიშვნელოვან წინაპირობად განიხილავდნენ. „ცნობის ფურცელი“ აქტიურად ეხმიანებოდა ეპოქის მნიშვნელოვან მოვლენებსა და საზოგადოებრივ პროცესებს. გაზეთის მასალებში მნიშვნელოვანი ადგილი ეთმობოდა რუსეთ-იაპონიის ომს, ასევე იმდროინდელ სოციალურ, პოლიტიკურ, ეკონომიკურ, კულტურულ და საგანმანათლებლო საკითხებს. გამოცემაში ქვეყნდებოდა როგორც საინფორმაციო, ისე პუბლიცისტური ხასიათის მასალები, რომლებშიც განხილული იყო საზოგადოების წინაშე არსებული პრობლემები და მათი გამომწვევი მიზეზები. ამდენად, გამოცემა მხოლოდ ინფორმაციის გავრცელების ფუნქციით არ შემოიფარგლებოდა და იმდროინდელი საზოგადოებრივ-კულტურული პროცესების შესწავლის მნიშვნელოვან ისტორიულ წყაროსაც წარმოადგენს. „ცნობის ფურცლის“ ისტორიისა და საზოგადოებრივ-პოლიტიკური მნიშვნელობის შესახებ არაერთი ნაშრომი არსებობს, თუმცა გამოცემა დღემდე არ არის სრულყოფილად შესწავლილი ჟურნალისტიკის მიმართულებით, განსაკუთრებით მისი კონკრეტული პერიოდის მასალების სისტემური შინაარსობრივი, ჟანრობრივი და იდეოლოგიური ანალიზის თვალსაზრისით. სწორედ ეს გარემოება განსაზღვრავს კვლევის აქტუალობას.

წინამდებარე კვლევის მიზანია „ცნობის ფურცლის“ 1904 წლის ნომრების საფუძველზე გაზეთის შინაარსობრივი, ჟანრობრივი და იდეოლოგიური მახასიათებლების შესწავლა. კვლევა ასევე მიზნად ისახავს, გამოავლინოს გამოცემის ძირითადი თემატური მიმართულებები, სარედაქციო მიდგომა და იმდროინდელი საზოგადოებრივი რეალობისადმი გაზეთის დამოკიდებულება. აღნიშნული საკითხების შესწავლა შესაძლებელს ხდის, შეფასდეს „ცნობის ფურცლის“ როლი საზოგადოებრივი აზრის ფორმირებაში და უკეთ გამოიკვეთოს გამოცემის მნიშვნელობა XX საუკუნის დასაწყისის ქართული ჟურნალისტიკისა და საზოგადოებრივ-პოლიტიკური ცხოვრებისათვის.

კვლევა ეფუძნება საარქივო კვლევისა და კონტენტ-ანალიზის მეთოდებს. 1904 წლის გაზეთის ნომრების შესწავლა საშუალებას იძლევა, გამოვლინდეს გამოცემაში წარმოდგენილი ძირითადი თემები, ჟანრობრივი თავისებურებები და იდეოლოგიური აქცენტები. მიღებული შედეგები ხელს შეუწყობს „ცნობის ფურცლის“ საზოგადოებრივ-პოლიტიკური და ჟურნალისტური მნიშვნელობის უფრო სრულყოფილ გააზრებას და, ამასთანავე, XX საუკუნის დასაწყისის ქართული პრესის განვითარების პროცესის შესწავლას.

ლიტერატურის მიმოხილვა

XIX საუკუნის მიწურულისა და XX საუკუნის დასაწყისის ქართული ჟურნალისტიკის განვითარების ერთ-ერთ მნიშვნელოვან მახასიათებელს წარმოადგენდა საზოგადოებრივ-პოლიტიკურ ძალთა იდეური დაპირისპირება. მანანა შამილიშვილი ნაშრომში „1900-1910-იანი წლების ქართული ჟურნალისტიკის ტენდენციები“ ამ პერიოდის ერთ-ერთ მთავარ თავისებურებად მიიჩნევს „ეროვნულ-დემოკრატიული და

სოციალისტური იდეოლოგიების გამტარებელ პარტიულ დაჯგუფებებს შორის მსოფლმხედველობრივ დაპირისპირებას“ (შამილიშვილი, 2016, გვ. 423). აღნიშნული კონტექსტი მნიშვნელოვანია „ცნობის ფურცლის“ საზოგადოებრივ-პოლიტიკური პოზიციის შესაფასებლად, რადგან 1904 წლიდან გამოცემა უკვე კონკრეტული პოლიტიკური ორგანიზაციის - სოციალისტ-ფედერალისტთა პარტიის - ორგანოს წარმოადგენდა.

მას შემდეგ, რაც ალექსანდრე ჯაბადარი გახდა გამოცემის რედაქტორი, კერძოდ, 1901 წლის 5 დეკემბერს გაზეთში გამოქვეყნდა სოციალური პროგრამა, რომელიც, მკვლევარ მაყვალა გაჩეჩილადის თქმით, წარმოაჩენდა გაზეთის სარედაქციო ხაზს - „იგი იზიარებდა ევოლუციის კანონს, თვლიდა რომ საქართველოს ეროვნული ცხოვრების განვითარება განათლებული ევროპის ქვეყნის კანონებს უნდა დამორჩილებოდა“ (გაჩეჩილაძე, 1986, გვ. 61).

სოციალისტ-ფედერალისტთა პოლიტიკური ორგანიზაციის ჩამოყალიბებას წინ უძღოდა ქართველ ეროვნულ და რევოლუციურ ჯგუფებს შორის თანამშრომლობისა და პოლიტიკური კონსოლიდაციის მცდელობები. 1904 წლის 1 აპრილს ჟენევაში გამართულ ქართველ რევოლუციონერთა კონფერენციაში სხვადასხვა პოლიტიკური მიმართულების წარმომადგენლები მონაწილეობდნენ. გიორგი ლასხიშვილის ცნობით, კონფერენციას ესწრებოდნენ სოციალისტ-ფედერალისტები, მათი თანამგრძნობლები, ანარქისტები და სოციალ-დემოკრატები (ლასხიშვილი, 2006).

დიმიტრი შველიძის ნაშრომში „პოლიტიკური პარტიების წარმოშობა საქართველოში : ნაკვეთი 1 : ფედერალისტები/“ განხილულია საქართველოში პოლიტიკური პარტიების ჩამოყალიბების სოციალურ-პოლიტიკური წინაპირობები. მკვლევრის მიხედვით, არსებულმა მდგომარეობამ განაპირობა „ახალი საზოგადოებრივი კლასების ინტერესთა დამცველი პოლიტიკური მიმდინარეობების გამოსვლა საზოგადოებრივ ასპარეზზე, რომელთა ბაზაზეც XX საუკუნის დასაწყისში საქართველოში წარმოიქმნა პოლიტიკური პარტიები“ (შველიძე, 1993, გვ. 15). ამ პროცესის ერთ-ერთ შედეგად სოციალისტ-ფედერალისტთა პოლიტიკური მოძრაობის ჩამოყალიბებაც განიხილება.

სოციალისტ-ფედერალისტთა მოძრაობასთან „ცნობის ფურცლის“ კავშირზე მსჯელობენ მერაბ ვაჩნაძე და ვახტანგ გურული. მათი შეფასებით, გაზეთის გარშემო გაერთიანდნენ ეროვნული ინტელიგენციის წარმომადგენლები, რომელთათვის ერთ-ერთ უმთავრეს მიზანს ქართული სახელმწიფოებრიობის აღდგენა წარმოადგენდა. ავტორები „ცნობის ფურცლის“ ჯგუფის საქმიანობას სოციალისტ-ფედერალისტთა პოლიტიკური ორგანიზაციის ჩამოყალიბების პროცესთან აკავშირებენ და აღნიშნავენ, რომ ამ ჯგუფის წარმომადგენლებმა შემდგომში მნიშვნელოვანი როლი შეასრულეს პოლიტიკური ძალების კონსოლიდაციაში (ვაჩნაძე და გურული, 2014). სოციალისტ-ფედერალისტთა და ეროვნულ-დემოკრატიულ ძალთა იდეოლოგიური სიახლოვისა და განსხვავებების შესახებ მსჯელობს დოდო ონიკაძე ნაშრომში „სოციალისტ-ფედერალისტები“. მისი შეფასებით, ორივე პოლიტიკური მიმართულება ეროვნული იდეისა და სახელმწიფოებრივი განვითარების საკითხებს დიდ მნიშვნელობას ანიჭებდა, თუმცა

განსხვავება იკვეთებოდა მათ სოციალურ-ეკონომიკურ პროგრამებში. სოციალისტ-ფედერალისტები ეროვნული განთავისუფლების საკითხს სოციალური სამართლიანობისა და სოციალური ურთიერთობების გარდაქმნის იდეას უკავშირებდნენ (ონიკაძე, 2008). ეს გარემოება მნიშვნელოვანია „ცნობის ფურცლის“ მასალების შემდგომი ანალიზისთვის, რადგან გაზეთის თემატიკაში ეროვნული, პოლიტიკური და სოციალური საკითხები ერთმანეთთან მჭიდროდ არის დაკავშირებული. გაზეთისა და პოლიტიკური მოძრაობის ურთიერთკავშირის შესახებ საინტერესო მოსაზრებებს გვთავაზობს გიორგი ლასხიშვილის მემუარებიც. მისი შეფასებით, „ცნობის ფურცელმა“ და სხვა გამოცემებმა მნიშვნელოვანი როლი შეასრულეს საზოგადოებაში არსებული ეროვნული და სოციალური პრობლემების წარმოჩენაში, რაც, თავის მხრივ, პოლიტიკური პროგრამის ჩამოყალიბების პროცესსაც უკავშირდებოდა (ლასხიშვილი, 2006). მერაბ ვაჩნაძისა და ვახტანგ გურულის მიხედვით, სოციალისტ-ფედერალისტთა მთავარი პოლიტიკური მიზანი რუსეთის იმპერიის შემადგენლობაში ეროვნული ტერიტორიული ავტონომიის საფუძველზე ქართული სახელმწიფოებრიობის აღდგენა იყო (ვაჩნაძე და გურული, 201). არჩილ ჯორჯაძის ნაშრომში „სოციალიზმ-ფედერალიზმი საქართველოში“, ხაზგასმულია ფედერალიზმის, თვითმმართველობისა და სოციალური საკითხების მნიშვნელობა სოციალისტ-ფედერალისტთა პროგრამაში (ჯორჯაძე, 2021). ამ იდეოლოგიური საფუძვლების გათვალისწინება აუცილებელია 1904 წლის „ცნობის ფურცლის“ მასალების შესაფასებლად, რადგან გაზეთის პოლიტიკური პოზიცია და თემატური პრიორიტეტები სწორედ ამ საზოგადოებრივ-პოლიტიკურ კონტექსტში უნდა განვიხილოთ.

სოციალისტ-ფედერალისტთა საქმიანობისა და მათი პერიოდიკის შესახებ მანანა შამილიშვილი აღნიშნავს, რომ ამ პერიოდის გამოცემებში მკაფიოდ აისახებოდა იმდროინდელი საზოგადოებრივი პრობლემები და, შესაბამისად, ისინი გარკვეულწილად „მეისტორიის ფუნქციასაც ითავსებენ“ (შამილიშვილი, 2016, გვ. 449). „ცნობის ფურცლის“ შინაარსთან დაკავშირებით დოდო ონიკაძე ყურადღებას ამახვილებს ეროვნული თავისუფლებისა და სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის, სოციალური სტრუქტურისა და მოსახლეობის მატერიალური მდგომარეობის საკითხებზე (ონიკაძე, 2008). აღნიშნული მოსაზრებები ცხადყოფს, რომ არსებული კვლევები „ცნობის ფურცლის“ მნიშვნელობას ძირითადად ფართო ეროვნულ-პოლიტიკურ და სოციალურ კონტექსტში განიხილავს.

ამრიგად, არსებული სამეცნიერო ლიტერატურა საშუალებას გვაძლევს, განვსაზღვროთ „ცნობის ფურცლის“ ისტორიული და საზოგადოებრივ-პოლიტიკური ადგილი, მისი კავშირი სოციალისტ-ფედერალისტთა მოძრაობასთან და გამოცემის ძირითადი იდეური ორიენტირები. ამასთანავე, არსებული კვლევების მნიშვნელოვანი ნაწილი გაზეთს განიხილავს პარტიისა და ეროვნული მოძრაობის ისტორიის კონტექსტში, მაშინ როდესაც 1904 წლის კონკრეტული მასალების სისტემური ჟურნალისტური ანალიზი ტექსტობრივი, სტრუქტურული და შინაარსობრივი ასპექტების ურთიერთმიმართების თვალსაზრისით შეუსწავლელია. შესაბამისად, წინამდებარე ნაშრომის ძირითად მიზანს

1904 წლის გაზეთის მასალების სიღრმისეული ანალიზი წარმოადგენს, რაც შესაძლებლობას მოგვცემს, გამოვავლინოთ გამოცემის თემატური, ჟანრობრივი და იდეოლოგიური თავისებურებები.

კვლევის მეთოდოლოგია

კვლევის მიზნის მისაღწევად გამოყენებულია საარქივო მასალის კვლევისა და კონტენტ-ანალიზის მეთოდები. საკვლევ კორპუსს წარმოადგენს 1904 წელს გამოცემული გაზეთ „ცნობის ფურცლის“ ნომრები, რომლებიც სრულად იქნა მოძიებული და დამუშავებული. კონტენტ-ანალიზის ფარგლებში გამოყენებულია რაოდენობრივი და თვისებრივი მიდგომები, რაც, ერთი მხრივ, პუბლიკაციების რაოდენობისა და სიხშირის განსაზღვრის, ხოლო, მეორე მხრივ, მათი შინაარსობრივი თავისებურებებისა და ძირითადი ტენდენციების გამოვლენისა და ინტერპრეტაციის შესაძლებლობას იძლევა.

რაოდენობრივი კონტენტ-ანალიზის საფუძველზე განისაზღვრა პუბლიკაციების რაოდენობა და სიხშირე მათი ავტორების, ჟანრების, რუბრიკებისა და თემატური მიმართულებების მიხედვით. თვისებრივი ანალიზის გამოყენებით კი შესწავლილ იქნა პუბლიკაციების შინაარსი, თემატური აქცენტები, სარედაქციო მიდგომებები და ტექსტებში გამოვლენილი ძირითადი ტენდენციები.

მონაცემთა სისტემატიზაციისა და ანალიზისთვის გამოიყო შემდეგი ძირითადი კატეგორიები:

- **ავტორები** - პუბლიკაციების ავტორთა იდენტიფიცირება და მასალების დაჯგუფება საშუალებას იძლევა, გამოიკვეთონ გამოცემის წამყვანი ავტორები, მათი თემატური ინტერესები და როლი გაზეთის სარედაქციო პოლიტიკის ფორმირებაში.
- **ჟანრები** - პუბლიკაციების ჟანრობრივი კლასიფიკაცია (მასალის დაყოფა საინფორმაციო, პუბლიცისტურ, ანალიტიკურ და სხვა კატეგორიებად) საშუალებას იძლევა, განისაზღვროს სხვადასხვა ტიპის ჟურნალისტური ტექსტის ხვედრითი წილი და გამოცემის ჟანრობრივი პრიორიტეტები.
- **რუბრიკები** — პუბლიკაციების რუბრიკების მიხედვით დაჯგუფება ხელს უწყობს გაზეთის შინაარსობრივი სტრუქტურის სისტემურ შესწავლას და იმ მიმართულებების გამოვლენას, რომლებსაც გამოცემა ცალკე რუბრიკების ან თემატური ბლოკების სახით წარმოაჩენდა.
- **თემები** - თემატური კატეგორიზაციის საფუძველზე გამოიყო ის ძირითადი საკითხები, რომლებსაც გაზეთის ავტორები განსაკუთრებულ ყურადღებას უთმობდნენ. აღნიშნული კატეგორია მოიცავს სოციალურ, პოლიტიკურ, ეკონომიკურ, კულტურულ, საგანმანათლებლო და საერთაშორისო საკითხებს.
- **ძირითადი ტენდენციები** - რაოდენობრივი და თვისებრივი მონაცემების შეჯერების საფუძველზე განისაზღვრა ის ძირითადი ტენდენციები, რომლებიც 1904 წლის „ცნობის ფურცლის“ თემატურ პრიორიტეტებსა და სარედაქციო პოლიტიკას ახასიათებდა.

გამოყოფილი კატეგორიების ერთობლივი ანალიზი საშუალებას იძლევა, შეფასდეს არა მხოლოდ ცალკეული პუბლიკაციების შინაარსი, არამედ გაზეთის საერთო სარედაქციო მიმართულება, თემატური პრიორიტეტები და იდეოლოგიური აქცენტები. თვისებრივი კონტენტ-ანალიზი უზრუნველყოფს ტექსტებში წარმოდგენილი თემებისა და მნიშვნელობების სისტემატიზაციასა და ინტერპრეტაციას

გამოიკვეთა შემდეგი საკვლევ კითხვები:

1. როგორ წარმოაჩენს გაზეთი „ცნობის ფურცელი“ 1904 წლის სოციალურ-პოლიტიკურ და კულტურულ რეალობას?
2. რა ძირითადი თემატური და ჟანრობრივი მიმართულებები იკვეთება გაზეთის პუბლიკაციებში?
3. როგორ ვლინდება „ცნობის ფურცლის“ სარედაქციო და საზოგადოებრივი როლი საკვლევ პერიოდის მასალებში?

კვლევის შედეგები

კვლევის ფარგლებში შესწავლილ იქნა ყოველდღიური საზოგადოებრივ-პოლიტიკური გაზეთ „ცნობის ფურცლის“ 1904 წლის იანვრიდან ოქტომბრის ჩათვლით ჩვენამდე მოღწეული 345 ნომერი. აღნიშნულ ნომრებში სულ გამოქვეყნებულია 2187 პუბლიკაცია, მათ შორის 1211 ჟურნალისტური მასალა. მათი რაოდენობრივი და თვისებრივი ანალიზის საფუძველზე გამოვლინდა გამოცემის ავტორთა შემადგენლობა, ჟანრობრივი მრავალფეროვნება, ძირითადი თემატური მიმართულებები და სარედაქციო მიდგომები, რაც, თავის მხრივ, საშუალებას იძლევა, შეფასდეს გაზეთის ადგილი იმდროინდელ საზოგადოებრივ-პოლიტიკურ და კულტურულ ცხოვრებაში.

ავტორები

მასალათა კლასიფიკაციის შედეგად შესაძლებელი გახდა გამოცემის წამყვანი და ეპიზოდურად წარმოდგენილი ავტორების იდენტიფიცირება. პუბლიკაციების მნიშვნელოვანი ნაწილი ავტორის სახელისა და გვარის მითითებით ქვეყნდებოდა, თუმცა გვხვდება ფსევდონიმით ხელმოწერილი მასალებიც, რომელთა ნაწილის იდენტიფიცირება ვერ მოხერხდა.

გამოცემის აქტიურ ავტორთა შორის გამოირჩევიან XIX–XX საუკუნეების ქართველი პუბლიცისტები, ჟურნალისტები და საზოგადო მოღვაწეები, მათ შორის სამსონ ფირცხალავა, რომელიც ფსევდონიმებით „სიტყვა“ და „კალამი“ აქვეყნებდა მასალებს, და ფილიპე გოგიჩაიშვილი, რომელიც ასევე იყენებდა ფსევდონიმს „გან“. მათი პუბლიკაციები ეხება როგორც წარსულის გააზრებას, ისე თანამედროვე საზოგადოებრივი ყოფის პრობლემებს და, ხშირ შემთხვევაში, მოვლენათა შეფასებასა და მათ მნიშვნელობაზე მსჯელობას. ამ თვალსაზრისით, საყურადღებოა სამსონ ფირცხალავას პუბლიცისტური წერილი „პატარა ამბები“, რომელიც 1904 წლის 23 მაისს „ფელეტონის“ რუბრიკით გამოქვეყნდა. მასში ავტორი მსჯელობს წარსულის, აწმყოსა და მომავლის ურთიერთმიმართებაზე და ისტორიული მეხსიერების მნიშვნელობაზე. ს. ფირცხალავას აზრით, როგორც ინდივიდისთვის არის მნიშვნელოვანი საკუთარი ვინაობისა და ღირსება-ნაკლოვანებების გააზრება, ისე ერისთვის — საკუთარი

ეროვნული თვითმყოფადობის გაცნობიერება, რაც, მისი მოსაზრებით, ისტორიის შესწავლას უკავშირდება („ცნობის ფურცელი“, 1904, N2502, გვ. 3). ისტორიისა და საზოგადოებრივი მოვლენების გააზრების მნიშვნელობაზე მიუთითებს ფილიპე გოგიჩაიშვილიც, რომლის თვალსაზრისითაც, „ყოველ მოვლენას, რაც უნდა სუსტი იყოს იგი, თავისი გავლენა და მნიშვნელობა აქვს, რომლის უყურადღებოდ დატოვება არ შეიძლება“ („ცნობის ფურცელი“, 1904, N2375, გვ. 1).

საზოგადოებრივ-პოლიტიკური რეალობის ამსახველ ავტორთა შორის ყურადღებას იმსახურებს ივანე ნიჟარაძე, რომელიც ფსევდონიმით „ი.ნ-რამე“ აქვეყნებდა მასალებს. ერთ-ერთ საინფორმაციო მიმოხილვაში — „სლავიანთა აღორძინება“ („ცნობის ფურცელი“, 1904, N2373) — იგი ერთმანეთს ადარებს დასავლეთევროპულ კაპიტალიზმსა და აღმოსავლურ ფეოდალურ წესრიგს. ავტორი იყენებს შედარებებს, განზოგადებებსა და შეფასებებს, რის გამოც ტექსტი მხოლოდ ფაქტების გადმოცემით არ შემოიფარგლება და ანალიტიკურ-პოლემიკურ ხასიათსაც იძენს.

საკვლევ მასალაში მნიშვნელოვანი ადგილი ეთმობა საზოგადოებრივი ყოფის, ეკონომიკური მდგომარეობის, სოციალური დიფერენციაციისა და უფლებრივი უთანასწორობის საკითხებს. ამ მიმართულებით გამოქვეყნებული მასალების ნაწილის ავტორის იდენტიფიცირება საგაზეთო ნომრების ფიზიკური დაზიანების გამო ვერ მოხერხდა. დადგენილ ავტორთა შორის არიან დავით პავლიაშვილი, რომელიც მიმოხილვით წერილებში საქართველოს მთიანი რეგიონების სოციალურ მდგომარეობას აღწერდა, და დავით ავალიანი, ფსევდონიმით „დონ ვალიანი“, რომლის პუბლიკაციებში მნიშვნელოვანი ადგილი ეკავა კულტურისა და თეატრის საკითხებს, თუმცა იგი ასევე წერდა საქართველოს სხვადასხვა კუთხეში არსებულ სოციალურ მდგომარეობაზე. რეგიონებიდან გამოგზავნილ კორესპონდენციებს ხელს აწერდნენ ოლღა დადემჭელიანი, ნიკო ჯანაშია, ფსევდონიმით „ჰამუთ-ბეი“, ივანე პაატაშვილი, ფსევდონიმით „დემეტრაშვილი“, პოლიევქტოს კიკალეიშვილი, ინიციალებით „პ. კ-ლი“, და სხვები.

განათლების საკითხი ასევე ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი თემატური მიმართულებაა. პედაგოგი და პუბლიცისტი ალექსი ჭიჭინაძე სტატიაში „ერთი სადავო საქმის გამო — რა გვარი სასწავლებელია აუცილებლად საჭირო?“ განსაკუთრებულ ყურადღებას უთმობს ქალთა განათლების საკითხს და მას საზოგადოების მომავალი განვითარების ერთ-ერთ წინაპირობად განიხილავს. ავტორის აზრით, „საზოგადოების განვითარების ხარისხი მნიშვნელოვანწილად განისაზღვრება იმით, თუ რამდენად ზრუნავს იგი ახალი თაობის ფიზიკურ, გონებრივ და ზნეობრივ აღზრდაზე“ („ცნობის ფურცელი“, 1904, N2379, გვ. 2). განათლების გავრცელების აუცილებლობაზე არაერთ პუბლიკაციაში მიუთითებს ფილიპე გოგიჩაიშვილიც, რომელიც აღნიშნავს, რომ არსებული სოციალურ-პოლიტიკური მდგომარეობის პირობებში მნიშვნელოვანი იყო როგორც კერძო ინიციატივა, ისე განათლებისა და აღზრდის საქმეში ერთობლივი ძალისხმევა: - „უპირველესი საბუთი იმისი, რომ ხალხი თავის განვითარებასა და აღორძინებაზე ჰფიქრობს, რომ მას სწადიან იცოცხოლოს, გაძლიერდეს და თავის არსებობა დაიცვას, გამოიხატება იმაში, თუ რამდენად ჰზრუნავს იგი თავის ახალთაობის აღზრდაზე, მისს

ფიზიკურს, გონებრივს და ზნეობრივს განვითარებაზე“ („ცნობის ფურცელი“, 1904, N2496, გვ. 2). საკვლევ ნომრებში მნიშვნელოვანი ადგილი ეთმობა ცნობილი მწერლებისა და საზოგადო მოღვაწეების ნაშრომების, მხატვრული და პუბლიცისტური ნაწარმოებების განხილვას. ამ მხრივ განსაკუთრებით საყურადღებოა ქართული საუნივერსიტეტო განათლების ფუძემდებლის, ისტორიკოს ივანე ჯავახიშვილის მიერ იაკობ გოგებაშვილის ნაშრომის - „ბურჯი ეროვნებისა“ — შესახებ მომზადებული ექვსნაწილიანი ლიტერატურული მიმოხილვა. („ცნობის ფურცელი“, 1904, N2453, N2458, N2460, N2465, N2466, N2467).

ივ. ჯავახიშვილი აკრიტიკებს გოგებაშვილის თვალსაზრისს, რომლის მიხედვით ერის ეროვნული უფლებები და თვითშეგნება მის ისტორიულ წარსულზეა დაფუძნებული. იგი მიიჩნევს, რომ ეროვნული თვითმყოფადობა და კულტურული იდენტობა წარსულის იდეალიზებაზე არ უნდა დაიყვანებოდეს. აღნიშნული ხედვა განსაკუთრებით მკაფიოდ აისახა სტატიათა სერიაში — „მეცნიერება და მამულიშვილობა“, რომელშიც ავტორი ისტორიული რეალობის შელამაზებასა და ილუზიებით ჩანაცვლების უარყოფით შედეგებზე მსჯელობს („ცნობის ფურცელი“, 1904, №2453, გვ. 3). ისტორიკოსის კრიტიკას მოგვიანებით იაკობ გოგებაშვილის პასუხიც მოჰყვა „ცნობის ფურცლის“ 2481-ე ნომერში, რომელშიც იგი ჯავახიშვილს მისი ნაშრომის არასწორ ინტერპრეტაციაში ედავება და მკითხველს ტექსტის საფუძვლიანად გაცნობის შემდეგ დასკვნების გამოტანისკენ მოუწოდებს.

აღნიშნული მასალების ანალიზი აჩვენებს, რომ გამოცემის ავტორთა ინტერესები მხოლოდ მიმდინარე პოლიტიკური მოვლენებით არ შემოიფარგლებოდა. პუბლიკაციებში მნიშვნელოვანი ადგილი ეკავა ისტორიის გააზრებას, განათლებას, სოციალურ მდგომარეობას, კულტურას, ლიტერატურასა და საზოგადოებრივი განვითარების საკითხებს. ამასთან, ავტორთა მნიშვნელოვანი ნაწილი ფაქტების აღწერასთან ერთად ცდილობდა მოვლენების შეფასებასა და მათი საზოგადოებრივი მნიშვნელობის წარმოჩენას.

ქანრები

„ცნობის ფურცელში“ გამოქვეყნებული მასალების შესწავლამ გამოავლინა გამოცემის ჟანრობრივი მრავალფეროვნება. 1904 წლის იანვრიდან ოქტომბრის ჩათვლით გამოქვეყნებული 2187 პუბლიკაციიდან 1211 ჟურნალისტურ მასალას წარმოადგენს. მათი ჟანრობრივი განაწილება ასეთია:

1. მიმოხილვა — 767;
2. ახალი ამბები — 339;
3. წერილი რედაქციას — 64;
4. პუბლიცისტური სტატია — 23;
5. რეპორტაჟი — 11;
6. პორტრეტი — 7.

მონაცემები აჩვენებს, რომ რაოდენობრივად მკვეთრად დომინირებს მიმოხილვითი ჟანრი, რომელსაც მოსდევს ახალი ამბები. ეს განაწილება მიუთითებს, რომ გამოცემა

მიმდინარე მოვლენების შესახებ ინფორმაციის გავრცელებასთან ერთად მნიშვნელოვან ადგილს უთმობდა მათი კონტექსტის, მიზეზებისა და საზოგადოებრივი მნიშვნელობის განხილვას. ამდენად, „ცნობის ფურცლის“ ჟურნალისტური მასალები მხოლოდ ფაქტობრივი ინფორმაციის მიწოდებით არ შემოიფარგლებოდა. მიმოხილვის ჟანრში გაერთიანებულია სხვადასხვა ტიპის მასალა, მათ შორის ქვეყანაში და საზღვარგარე მიმდინარე სოციალურ-პოლიტიკური, ეკონომიკური, კულტურული და საგანმანათლებლო პროცესების მიმოხილვები; პრესის მიმოხილვები, რომელთა საშუალებითაც მკითხველი უცხოური ჟურნალ-გაზეთებიდან გადმოიჭდილ მასალებს ეცნობოდა; თეატრალური რეცენზიები, რომლებშიც ფასდებოდა სასცენო დადგმები და ცალკეული მსახიობების შესრულება; ასევე ლიტერატურული მიმოხილვები, რომლებიც მწერალთა ბიოგრაფიასა და შემოქმედებას ეხებოდა.

მნიშვნელოვანი ადგილი უკავია ახალი ამბების ჟანრსაც (339 პუბლიკაცია), რაც გაზეთის საინფორმაციო პრიორიტეტს გამოკვეთს და მიმდინარე სოციალურ-პოლიტიკურ მოვლენებზე მის სწრაფ რეაგირებაზე მეტყველებს. ამავდროულად, მიმოხილვითი მასალების საგრძნობი რაოდენობა მოწმობს, რომ გამოცემის სტრუქტურაში ფაქტობრივი ინფორმაციის გავრცელებასთან ერთად მნიშვნელოვანი ადგილი ეკავა მოვლენების კონტექსტუალიზაციასა და შეფასებას. შედარებით მცირეა პუბლიცისტური სტატიის, რეპორტაჟისა და პორტრეტის წილი, რაც მიუთითებს ამ ჟანრების ნაკლებ ინტენსიურ გამოყენებაზე საკვლევ პერიოდში.

საყურადღებოა რეგიონებიდან გამოგზავნილი წერილები და კორესპონდენციებიც, რომლებიც ადგილობრივი მოსახლეობის სოციალურ მდგომარეობასა და ყოველდღიურ პრობლემებს ასახავდა. ამ მასალებით გაზეთი ასახავდა არა მხოლოდ მთავარ პოლიტიკურ მოვლენებსა და პროცესებს, არამედ ქვეყნის სხვადასხვა კუთხის საზოგადოებრივ ყოფასაც. ამრიგად, ჟანრობრივი განაწილება „ცნობის ფურცლის“ მრავალფუნქციურ ხასიათზე მიუთითებს. გამოცემა ერთდროულად ასრულებდა მიმდინარე ინფორმაციის გავრცელების, საზოგადოებრივად მნიშვნელოვანი მოვლენების ინტერპრეტაციისა და საზოგადოებრივი პრობლემების წარმოჩენის ფუნქციებს. განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია მიმოხილვითი მასალების რაოდენობრივი უპირატესობა, რადგან სწორედ ამ ჟანრის საშუალებით გაზეთი ხშირად სცდებოდა მოვლენის უბრალო აღწერას და მკითხველს მის შეფასებასა და კონტექსტუალიზაციასაც სთავაზობდა.

რუბრიკები

„ცნობის ფურცლის“ შინაარსობრივი სტრუქტურის მნიშვნელოვანი კომპონენტი იყო რუბრიკები, რომლებიც პუბლიკაციებს თემატური და ფუნქციური პრინციპით აჯგუფებდა. რუბრიკების მრავალფეროვნება მიუთითებს, რომ გამოცემა მკითხველს სხვადასხვა სფეროში მიმდინარე მოვლენებისა და პროცესების შესახებ ინფორმაციის მიღების შესაძლებლობას სთავაზობდა. რუბრიკაში „ახალი ამბავი“ თავმოყრილი იყო როგორც ადგილობრივი, ისე საერთაშორისო საზოგადოებრივ-პოლიტიკური, ეკონომიკური, საგანმანათლებლო და კულტურული ხასიათის ოპერატიული ცნობები.

ცალკე იყო წარმოდგენილი „ქუთაისის ახალი ამბები“ და „რუსეთის ქრონიკა“, რომლებშიც კონკრეტულ გეოგრაფიულ სივრცეში მიმდინარე მოვლენები აისახებოდა. მნიშვნელოვანი საინფორმაციო ფუნქცია ჰქონდა ასევე „დეპეშების“ რუბრიკას, რომელშიც სააგენტოებიდან მიღებული ცნობები ქვეყნდებოდა.

საერთაშორისო მოვლენების გასაცნობად მნიშვნელოვანი იყო რუბრიკები „საზღვარგარეთ“ და „პრესა“, სადაც უცხოური, მათ შორის რუსული, იაპონური, ჩინური, გერმანული, ფრანგული და ინგლისური პრესიდან გადმობეჭდილი მასალები ქვეყნდებოდა. აღნიშნული რუბრიკების საშუალებით მკითხველი ეცნობოდა სხვა ქვეყნებში მიმდინარე პოლიტიკურ პროცესებსა და მათ შეფასებებს. ამასთან, საკვლევ მასალაში გვხვდება უცხოური პრესის ცნობებისა და შეფასებების გადმოცემის პრაქტიკა, რაც გაზეთის საინფორმაციო სივრცეს ადგილობრივი მოვლენების ფარგლებს სცილებდა. განსაკუთრებული ადგილი ეკავა „ფელეტონის“ რუბრიკას, რომელშიც ქვეყნდებოდა პუბლიცისტური, ლიტერატურული და მხატვრული ხასიათის მასალები, რომლებშიც ხშირად იკვეთებოდა საზოგადოებრივი ყოფის, სოციალური პრობლემებისა და ეროვნული თვითშეგნების საკითხები.

რეგიონული ცხოვრების ამსახველი მასალები ძირითადად თავმოყრილი იყო „დაბასოფლების“ რუბრიკაში. რედაქციისთვის გამოგზავნილი წერილები და კორესპონდენციები ასახავდა ადგილობრივი მოსახლეობის სოციალურ მდგომარეობას, ყოველდღიურ ყოფასა და სხვადასხვა პრობლემას. ამგვარი მასალები გაზეთის შინაარსში რეგიონული საკითხების წარმოდგენას უზრუნველყოფდა.

კულტურის სფეროს მნიშვნელოვანი ნაწილი ეთმობოდა რუბრიკას „თეატრში“, რომელშიც ქვეყნდებოდა თეატრალური წარმოდგენების კრიტიკული მიმოხილვები და შეფასებები. აღნიშნულ მასალებში ყურადღება ექცეოდა როგორც დადგმის მხატვრულ მხარეს, ისე მსახიობთა შესრულებას.

გაზეთის ნომრებში ასევე ქვეყნდებოდა სხვადასხვა უწყებისა და დაწესებულების განცხადებები, მათ შორის სამედიცინო, საგანმანათლებლო და სამართლებრივი ხასიათის ცნობები, აგრეთვე თეატრალური აფიშები და ტრანსპორტის მოძრაობის განრიგები. აღნიშნული მასალები აჩვენებს, რომ გამოცემა მკითხველს მხოლოდ საზოგადოებრივ-პოლიტიკურ ინფორმაციას არ აწვდიდა და ყოველდღიურ პრაქტიკულ საჭიროებებსაც პასუხობდა.

„რუსეთ-იაპონიის ომის დაწყების შემდეგ გაზეთის სტრუქტურაში გაჩნდა საომარი თემატიკისადმი მიძღვნილი საგანგებო რუბრიკები, მათ შორის „რუსეთ-იაპონიის ომი“ და „საღამოს დეპეშები“. მათში ქვეყნდებოდა ცნობები საომარი მოქმედებების, მხარეთა გადაწყვეტილებებისა და საერთაშორისო რეაქციების შესახებ, მათ შორის საინფორმაციო სააგენტოებიდან მიღებული და უცხოური პრესიდან გადმობეჭდილი მასალები. საომარი თემატიკის ცალკე რუბრიკებად გამოყოფა მოწმობს, რომ მიმდინარე საერთაშორისო კონფლიქტი გამოცემის საინფორმაციო პოლიტიკაში ცენტრალურ ადგილს იკავებდა, ხოლო ოპერატიული დეპეშების გამოქვეყნება მკითხველს გლობალური პროცესების შესახებ დროულ ინფორმაციას აწვდიდა. ამრიგად, „ცნობის ფურცლის“ რუბრიკები

მრავალმხრივ ხასიათს ატარებდა და აერთიანებდა როგორც ოპერატიულ საინფორმაციო მასალებს, ისე საზოგადოებრივ-პოლიტიკურ, კულტურულ და ანალიტიკურ ტექსტებს. მასალის ამგვარად ორგანიზება გამოცემის შინაარსობრივ სტრუქტურას აყალიბებდა და მკითხველს სხვადასხვა თემატური მიმართულების მასალების მოძიებასა და აღქმაში ეხმარებოდა.

თემები

„ცნობის ფურცელში“ გამოქვეყნებული ჟურნალისტური მასალები ჟანრობრივი მრავალფეროვნების პარალელურად თემატური მრავალფეროვნებითაც გამოირჩევა. მათი ანალიზის საფუძველზე გამოიკვეთა რამდენიმე ძირითადი მიმართულება:

1. ეროვნული იდენტობისა და თვითშეგნების გააზრება;
2. სოციალური დიფერენციაციის პრობლემა და მოსახლეობის ეკონომიკური მდგომარეობა
3. განათლებისა და საზოგადოებრივი განვითარების როლი;
4. პრესის დანიშნულება და საზოგადოებრივი ფუნქცია;
5. რუსეთ-იაპონიის ომი და მისი გავლენა საერთაშორისო და საზოგადოებრივ-პოლიტიკურ პროცესებზე.

ეროვნული იდენტობისა და თვითშეგნების საკითხები საკვლევ მასალაში ერთ-ერთ მნიშვნელოვან თემატურ მიმართულებად გამოიკვეთა. იგი წარმოდგენილია როგორც ისტორიისა და კულტურის, ისე განათლების, სოციალური მდგომარეობისა და საზოგადოებრივი განვითარების შესახებ პუბლიკაციებში. ამ მასალებში ეროვნული საკითხი ხშირად უკავშირდება ისტორიული მეხსიერების, კულტურული თვითმყოფადობისა და საზოგადოების განვითარების პერსპექტივებს.

მნიშვნელოვანი ადგილი ეთმობა სოციალური დიფერენციაციისა და მოსახლეობის მდგომარეობის საკითხებს. პუბლიკაციებში ყურადღება ექცევა სოციალურ უთანასწორობას, მძიმე ეკონომიკურ პირობებს, სხვადასხვა რეგიონში მოსახლეობის ყოფასა და ადგილობრივ პრობლემებს. განსაკუთრებით საყურადღებოა რეგიონებიდან გამოგზავნილი კორესპონდენციები, რომლებიც ყოველდღიური პრობლემების წარმოჩენის შესაძლებლობას იძლევა.

განათლების საკითხი წარმოდგენილია როგორც ინდივიდუალური და საზოგადოებრივი განვითარების ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ფაქტორი. პუბლიკაციებში განიხილება განათლების გავრცელების აუცილებლობა, ახალი თაობის აღზრდა, ქალთა განათლება და საგანმანათლებლო სისტემასთან დაკავშირებული საკითხები. ამგვარი მასალები განათლებას მხოლოდ ცალკე სფეროდ კი არ წარმოაჩენს, არამედ საზოგადოებრივი განვითარების ერთ-ერთ პირობად განიხილავს.

ცალკე თემატურ მიმართულებად გამოიკვეთა პრესის დანიშნულებისა და საზოგადოებრივი ფუნქციის საკითხი. ცალკეულ პუბლიკაციებში მსჯელობა ეხება ჟურნალისტიკისა და პერიოდული გამოცემების როლს საზოგადოებრივი პრობლემების წარმოჩენაში, მკითხველის ინფორმირებასა და საზოგადოებრივი საკითხების შესახებ მსჯელობის წახალისებაში. ამ მხრივ, აღნიშნული თემა უშუალოდ უკავშირდება კვლევის

მესამე საკვლევ კითხვას და საშუალებას იძლევა, გაზეთის საზოგადოებრივი როლი თავად გამოქვეყნებული მასალების საფუძველზე შეფასდეს.

მნიშვნელოვანი თემატური მიმართულება იყო რუსეთ-იაპონიის ომი. ომის შესახებ მასალები მოიცავდა როგორც უშუალოდ საომარი მოქმედებებისა და სამხედრო ვითარების შესახებ ცნობებს, ისე საერთაშორისო პოლიტიკური პროცესებისა და სხვადასხვა სახელმწიფოს პოზიციების მიმოხილვას. ომის თემისთვის ცალკეული რუბრიკების არსებობაც მიუთითებს მის მნიშვნელობაზე გაზეთის დღის წესრიგში.

გამოვლენილი თემების ანალიზი აჩვენებს, რომ სხვადასხვა სფეროს საკითხები გაზეთის გვერდებზე ერთმანეთისგან იზოლირებულად როდია წარმოდგენილი. ეროვნული საკითხები ხშირად უკავშირდებოდა განათლებას, კულტურას, ისტორიულ მეხსიერებასა და სოციალურ პრობლემებს, ხოლო საზოგადოებრივი და სოციალური საკითხები - ქვეყნის განვითარების უფრო ფართო პერსპექტივებს. შესაბამისად, ეროვნული თვითშეგნების საკითხი შეიძლება განვიხილოთ არა როგორც ყველა პუბლიკაციის ერთგვარი პირდაპირი შინაარსი, არამედ როგორც ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი იდეოლოგიური და თემატური ხაზი, რომელიც სხვადასხვა საკითხს კონცეპტუალურად აკავშირებს.

ეროვნული იდენტობის გააზრება

ეროვნული იდეის ცნება, რომელიც ეროვნული ერთიანობისა და სახელმწიფოებრივი თვითმყოფადობის ერთ-ერთ მნიშვნელოვან საფუძველს წარმოადგენს, აერთიანებს პატრიოტულ სულისკვეთებას, ისტორიულ მეხსიერებასა და უკეთესი მომავლის იმედს. აღნიშნული საკითხები „ცნობის ფურცელში“ გამოქვეყნებული მასალების ერთ-ერთ მნიშვნელოვან თემატურ მიმართულებას წარმოადგენს და განსაკუთრებით თვალსაჩინოდ იკვეთება გამოცემის წამყვან ავტორთა პუბლიცისტურ ნაშრომებში.

აღსანიშნავია 1904 წლის პირველ ნომერში დაბეჭდილი ფილიპე გოგიჩაიშვილის (ფსევდონიმით „გან“) სარედაქციო წერილი, რომელშიც ავტორი, გამომცემელი ჯგუფის სახელით, თანამედროვეობის ერთ-ერთ მთავარ ამოცანად დემოკრატიის განვითარებასა და ეროვნული ცნობიერების გაძლიერებას მიიჩნევს. ამასთანავე, იგი აუცილებელ პირობად სოციალური და ეკონომიკური მდგომარეობის გაუმჯობესებას ასახელებს, რაც, მისი აზრით, საზოგადოებრივ საქმიანობასაც გააადვილებდა: „და ეს ხომ გააადვილებს მუშაობას, გააადვილებს დემოკრატიის ზრდას და ჩვენის ეროვნული ცნობიერების გაძლიერების საქმეს?!...“ („ცნობის ფურცელი“, 1904, N2368, გვ. 4). მნიშვნელოვანია სამსონ ფირცხალავას (ფსევდონიმით „კალამი“) გაზეთის 2370-ე ნომერში გამოქვეყნებული ლიტერატურული მიმოხილვა — „საბიბლიოგრაფიო შენიშვნები“, რომელშიც ავტორი კრიტიკულად აფასებს რუსი ავტორის, უსტინოვის, მოსაზრებას ეროვნული იდეის დრომოჭმულობის შესახებ. ფირცხალავა აღნიშნავს, რომ აღნიშნული პოზიცია, მისი შეფასებით, დიდი სახელმწიფოებისა და თანამედროვე ბურჟუაზიის ინტერესებს უკავშირდება, რომლებიც ძალაუფლების განმტკიცებასა და საკუთარი გავლენის გაფართოებას ცდილობდნენ. ამასთანავე, პუბლიცისტი აღნიშნავს, რომ თავდაპირველად ნაციონალიზმით განმსჭვალული მოძრაობები თავისუფლების,

თანასწორუფლებიანობისა და ხალხთა თვითგამორკვევის იდეებს უკავშირდებოდა. ამ პროცესში იგი განსაკუთრებით გამოყოფს საფრანგეთის რევოლუციის მნიშვნელობას, რომელმაც, მისი შეფასებით, ადამიანის უფლებებისა და ეროვნული თავისუფლების იდეების დამკვიდრებას შეუწყო ხელი.: - „მოუხედავად იმისა, რომ საყოველთაო გამოფხიზლებას წინ ეღობებოდა ლეგიტიმიზმი, რომელმაც ეროვნულ ინტერესებსა და მისწრაფებებზე წინ დინასტიური ინტერესები დააყენა, ფირცხალავა მიიჩნევს, რომ ეროვნული პროცესის შეუქცევადმა ხასიათმა სხვადასხვა ერის დამოუკიდებლობისათვის ბრძოლა განაპირობა. მისი შეფასებით, „ისტორია მოქმედობს არა მეფეებისა და დიპლომატების ხელმძღვანელობით, არამედ შინაგანი განვითარების კანონებით“ („ცნობის ფურცელი“, 1904, N2370, გვ. 2). სწორედ ამ კონტექსტში იგი გამოყოფს საბერძნეთის, ბელგიის, უნგრეთის, ჩეხეთის, პოლონეთის, ხორვატიის, სერბეთის, ბულგარეთის, იტალიისა და გერმანიის დამოუკიდებლობისათვის ბრძოლას. აღნიშნულ პროცესს იგი ეროვნული ერთიანობისა და თავისუფლების განცდის გაძლიერებას უკავშირებს: „როდესაც ერი იცავს თავისუფლებას, იბრძვის თავის უფლებათათვის, მაშინ ყველაზე უფრო შეიგნებს იგი თავის სოლიდარობას და ერთობას“ („ცნობის ფურცელი“, 1904, N2370, გვ. 3).“

სამსონ ფირცხალავას არაერთი პუბლიკაცია ეხება ეროვნულ საკითხს, ერთა შორის მშვიდობის, თანასწორობისა და თანამშრომლობის დამყარების აუცილებლობას. მისი აზრით, შესაძლო დაპირისპირების თავიდან ასარიდებლად საჭიროა მსოფლიოს თითოეული ერის თავისუფლების, უფლებებისა და თვითმყოფადობის ურთიერთადიარება და პატივისცემა, რადგან „სადაც რომელიმე ერი აღიარებს თავის ეროვნებას, თავის თავისუფლებას, ხოლო სრულებით ყურადღებას არ აქცევს, კიდევ უარჰყოფს სხვა ერის თავისუფლებას, იქ არ არსებობს ეროვნული უფლება, ეროვნული იდეა“ („ცნობის ფურცელი“, 1904, N2374, გვ. 3). ამგვარად, ფირცხალავასთან ეროვნული იდეა მოიცავს არა მხოლოდ საკუთარი ერის თავისუფლებისათვის ბრძოლას, არამედ სხვა ერების უფლებებისა თუ თვითგამორკვევის პატივისცემასაც.

ფილიპე გოგიჩაიშვილის შეხედულებებს ერის ხასიათის, ზნე-ჩვეულებებისა და სულიერი თავისებურებების შესახებ ვეცნობით სტატიაში „ჩვენი სუსტი მხარეები“. პუბლიცისტის აზრით, ქართველებს ისტორიულად ახასიათებთ არაერთი ნაკლი, რომლებიც სოციალური განვითარებისა და კულტურული წინსვლის შემაფერხებელ ფაქტორებად შეიძლება იქნეს მიჩნეული. ერთ-ერთ ასეთ პრობლემად გოგიჩაიშვილი მიიჩნევს შეუთავსებლობას თვითმმართველობის პრინციპზე დაფუძნებულ ორგანიზაციებთან, რომლებშიც მოღვაწეობა შეთანხმებულ მოქმედებას, წესრიგის, დისციპლინის დაცვასა და საერთო მიზნებისადმი პასუხისმგებლობას მოითხოვს. ავტორი აღნიშნავს: „იქ, საცა ერთმანეთში პირად შეუთანხმებლობის მიზეზით ხშირად მიზანი, საზოგადო საქმე დავიწყებას ეძლევა და უყურადღებოდ მიტოვებული რჩება, არ შეიძლება ითქვას, რომ ზნეობრივი მოვალეობის შეგნება ძლიერი არისო“ („ცნობის ფურცელი“, 1904, N2395, გვ.2). მეორე მნიშვნელოვან ნაკლად ავტორი ზნეობრივი მოვალეობის შეგნების სისუსტეს ასახელებს. მისი აზრით, მხოლოდ თეორიული ცოდნა

საკმარისი არ არის და აუცილებელია ქმედითი ნაბიჯების გადადგმა, პიროვნულ ინტერესებზე მაღლა საზოგადოებრივი საჭიროებების დაყენება, რადგან „ყველამ იცის, რომ თავისი ჟინის საზოგადო ინტერესებზე მაღლა დაყენება არის, ზნეობის მხრით, ცუდი და დასაგმობი საქციელი, მაგრამ ცოდნა სხვაა და შეგნება კიდევ სხვა“ („ცნობის ფურცელი“, 1904, N2395, გვ. 2).

საყურადღებოა ფ. გოგიჩაიშვილის კიდევ რამდენიმე სტატია, რომლებშიც პუბლიცისტი კრიტიკულად ადარებს დასავლეთის საზოგადოებების ყოფასა და ქართულ რეალობას როგორც სოციალურ-პოლიტიკური და ეკონომიკური, ისე სულიერი და ზნეობრივი თვალსაზრისით. კერძოდ, სტატიაში „ქართული დაუზოგველობა“ იგი აღნიშნავს, რომ „მომავალზე ფიქრი და მერმისზე ზრუნვა ისტორიულ ცხოვრებაში წარმოდგარი და განვითარებული თვისებაა“ („ცნობის ფურცელი“, 1904, N2437, გვ. 3). ამავე სტატიაში ავტორი ქართულ საზოგადოებას აკრიტიკებს წინდახედული და ორგანიზებული მოქმედების ნაკლებობის გამო და აღნიშნავს: „თუ შეიძლება ასე ვთქვათ, მომენტის ანუ წუთიერ შთაბეჭდილების ხალხი ვართ და ყველაფერი, რაც მოითხოვს წინდახედულ და შეგნებულ მოქმედებას, საჭიროებს წესრიგზე აგებულ საქმიანობას და მომავალ შედეგთა გათვალისწინებას, ჩვენს ზნე-ჩვეულებასა და ხასიათს ეწინააღმდეგება და ეხამუშება“ („ცნობის ფურცელი“, 1904, N2437, გვ. 3).

სამსონ ფირცხალავას შეხედულებით, სწორედ წარსულის ცოდნით მიიღწევა ის გამოცდილება, რომელიც აწმყოსა და მომავლის განვითარებას განსაზღვრავს. იგი ხაზგასმით აღნიშნავს, რომ წარსულის უგულებელყოფა იწვევს როგორც ისტორიული ცნობიერების დაკარგვას, ისე პიროვნული და ეროვნული თვითიდენტობის გაუგებრობას, ვინაიდან „ადამიანს არ შეუძლია უარყოს თავისი წარსული, რადგან ეს უარყოფა იქნება საკუთარი თავის უარყოფა“ („ცნობის ფურცელი“, 1904, N2502, გვ. 2).

ამრიგად, „ცნობის ფურცელში“ ეროვნული იდენტობის საკითხი რამდენიმე ურთიერთდაკავშირებული მიმართულებით არის წარმოდგენილი: ეროვნული ცნობიერების გაძლიერება, ისტორიული მეხსიერების მნიშვნელობა, საზოგადოებრივი პასუხისმგებლობა, ეროვნული თავისუფლება და სხვადასხვა ერის უფლებათა აღიარება. ამასთანავე, ფ. გოგიჩაიშვილისა და ს. ფირცხალავას პუბლიკაციები აჩვენებს, რომ ეროვნული იდეა გამოცემის გვერდებზე მხოლოდ პოლიტიკური თავისუფლების საკითხით არ შემოიფარგლება და საზოგადოებრივი თვითორგანიზების, კულტურული განვითარებისა და ზნეობრივი პასუხისმგებლობის პრობლემებსაც უკავშირდება.

სოციალური დიფერენციაციის პრობლემა

სოციალური საკითხი თვალსაჩინოდ არის ასახული გაზეთის ფურცლებზე დაბეჭდილ პუბლიკაციებში. ამ მხრივ მნიშვნელოვანია „ცნობის ფურცლის“ სარედაქციო ჯგუფისთვის რეგიონებიდან გამოგზავნილი წერილები, რომლებშიც ადგილობრივი კორესპონდენტები წარმოაჩენენ მოსახლეობის მძიმე სოციალურ და ეკონომიკურ მდგომარეობას, რაც ყოველდღიურ ყოფაზე, შრომით პირობებზე, სიღარიბესა და ადგილობრივ პრობლემებზე აისახებოდა. მსგავსი კორესპონდენციები მკითხველს სხვადასხვა კუთხის იმდროინდელი რეალობის შესახებ წარმოდგენას უქმნიდა და

სოციალური პრობლემების კონკრეტული მაგალითების წარმოჩენის შესაძლებლობას იძლეოდა. აღნიშნულ საკითხებზე წერდნენ ოლა დადემქელიანი; „ჰამუთ-ბეი“, იგივე ნიკო ჯანაშია; დავით ავალიანი (ფსევდონიმით „დონ-ვალიანი“); ივანე პაატაშვილი (ფსევდონიმით „დიმიტრაშვილი“); ვინმე გაუმიფრაჟი „ცივის-კალთელი“; დ. პავლიაშვილი; მიტუშა (ნიკოლოზ) მამაგეიშვილი („ანეტაშვილი“); სოლომონ თავაძე; პოლიევქტოს (პოლიკო) კიკალეიშვილი და სხვები.

როგორც პუბლიკაციებიდან ჩანს, რეგიონული ცხოვრების სირთულეებს განაპირობებდა მაღალმთიან მხარეებში არსებული უგზოობა. სახნავ-სათესი მიწების სიმცირე, ჯანდაცვის მძიმე მდგომარეობა, კერძოდ, სამედიცინო პერსონალის ნაკლებობა და მედიკამენტებზე ხელმიუწვდომლობა. აგრეთვე, განათლების დაბალი დონე. აღნიშნულ პრობლემებს ემატებოდა ადგილობრივი მმართველობის სისუსტე და არსებული ვითარების უგულებელყოფა. ეკონომიკური სიდუხჭირის გამო, გლეხობა ხშირად იძულებული ხდებოდა, სამუშაო სხვა კუთხეში ეძებნა და საკუთარი ოჯახი დაეტოვებინა. მაგალითად, როგორც გამოცემის 2370-ე ნომერში ფსევდონიმით „დროებით ბათუმელის“ მიერ ხელმოწერილ კორესპონდენციაში — „წერილი ბათუმიდან“ — ვკითხულობთ, ლუკმა-პურის საძიებლად გადმოსახლებულთათვის მნიშვნელოვან საცხოვრებელ ადგილად იქცა. ავტორის თქმით, ქალაქი იზიდავდა იმ მშრომელ მოსახლეობას, რომელსაც მშობლიურ მხარეში თავის რჩენა და ოჯახის საჭიროებების დაკმაყოფილება აღარ შეეძლო.

სტატიაში „ეკონომიკური მხარე“ ფილიპე გოგიჩაიშვილის თვალსაზრისით, ფინანსებთან დაკავშირებული სფერო არის ერთ-ერთი მიმართულება, რომელშიც ხალხთა შორის ინტერესთა სრული შეთანხმების მიღწევა რთულია, რადგან „ყოველი ხალხი, როცა იგი ნატურალურ მეურნეობის ხანას შორდება, ეკონომიკურ დიფერენციაციის, დანაწილების გზაზე დგება და ვითარდება“ („ცნობის ფურცელი“, 1904, N2375, გვ. 1). პუბლიცისტი ყურადღებას ამახვილებს იმ გარემოებაზე, რომ ქართველი საზოგადოების დიდი ნაწილი იმ პერიოდში სოფლის მეურნეობით დაკავებული გლეხობისგან შედგებოდა და ქვეყნის მატერიალური წინსვლა სწორედ ამ „წვრილი“ შრომითი ფენის ძალისხმევით ხორციელდებოდა. ფ. გოგიჩაიშვილი არაერთხელ აღნიშნავს, რომ ადგილობრივი ეკონომიკური ვითარება მნიშვნელოვნად ჩამოუვარდებოდა მოწინავე ქვეყნებს. ამას იგი კაპიტალისტური კლასისა და მსხვილი ბურჟუაზიის სისუსტით ხსნის, რასაც თან ერთვოდა ვაჭრობისა და მრეწველობის დაბალი დონეც („ცნობის ფურცელი“, 1904, N2430).

გაზეთში ასევე ქვეყნდებოდა საინფორმაციო-მიმოხილვითი მასალები, რომლებშიც განსაკუთრებული ყურადღება ეთმობოდა მუშათა მძიმე ყოფას. აღნიშნული მდგომარეობა უკავშირდებოდა ყოველდღიური შრომის სირთულეს, დაბალ ანაზღაურებას და მძიმე სამუშაო პირობებს, აგრეთვე სამუშაო დროის ხანგრძლივობას. სწორედ ამ ვითარებას აღწერს კონსტანტინე თავართქილაძე მიმოხილვაში „მუშა ხელოსანთა მდგომარეობის გაუმჯობესების შესახებ“: „ანტიჰიგიენურ პირობებში აუტანელი შრომა ხომ თავის თავად მავნებელია ჯანმრთელობისათვის, მაგრამ როცა

მაგას უძილობა, მოუსვენრობა და სხვა-და-სხვა ეკონომიკურ მიზეზით შიმშლიც თან ეახლება და ცივილიზაციის ყოველ-ნაირ ნაყოფისაგან დაშორება ზედ დაერთვის, მაშინ მუშა ხელოსანთა მდგომარეობის სურათი ერთი-ორად მოწყენილ-მოღუშული მოგვეჩვენება ხოლმე“ („ცნობის ფურცელი“, 1904, N2534, გვ. 2).

ამრიგად, სოციალური თემატიკის მასალები მოიცავს როგორც რეგიონებში მცხოვრები მოსახლეობის, ისე გლეხობისა და მუშათა სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობის საკითხებს. ამ პუბლიკაციებში სოციალური პრობლემები ხშირად დაკავშირებულია ეკონომიკური განვითარების, შრომითი პირობების, განათლებისა და საზოგადოებრივი ორგანიზების საკითხებთან.

განათლების როლი

„ცნობის ფურცლის“ უმეტეს ნომერში გამოქვეყნებულ პუბლიკაციებში განსაკუთრებული ადგილი ეთმობა სწავლა-განათლების აუცილებლობას. ამ საკითხის აქტუალობას ადასტურებს როგორც ცალკეული პუბლიკაციების შინაარსი, ისე კონკრეტული ავტორების არაერთი მასალა. მაგალითად, 1904 წლის ნომერებში ფილიპე გოგიჩაიშვილის არაერთი სტატიაა გამოქვეყნებული. , მათ შორის „ინტელიგენცია“, „ინტელიგენცია II“, „ინტელიგენცია III“, „ინტელიგენცია IV“, „ქართული დაუზოგველობა“, „ჩვენი სუსტი მხარეები“ და სხვა მასალები.

ამ საკითხზე საუბრისას შეუძლებელია ყურადღების მიღმა დარჩეს სამსონ ფირცხალავას (ფსევდონიმით „კალამი“) საინფორმაციო მიმოხილვა — „წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოება“, რომელშიც ავტორი ხაზს უსვამს აღნიშნული საზოგადოების დაარსების განსაკუთრებულ მნიშვნელობას ქართველი ერისათვის და მის წვლილს განათლებისა და კულტურული განვითარების საქმეში. ფირცხალავა განმარტავს, რომ ორგანიზაციის მთავარი მიზანი იყო მოსახლეობაში ცოდნის გავრცელება და ეროვნული ცნობიერების გაძლიერება: - „ჩვენი წარსული კულტურის ნაშთები, რაც კი რამ ქართველის უკვდავ სულს შეუქმნია, რაშიაც კი გამოხატულა ჩვენის სულის და გულის მოძრაობა და აღბეჭდილია წიგნებში, მხატვრობაში, მუსიკაში, ხუროთ-მოდღვრებაში, ყველაფერი აქ თავს იყრის და ხელს უწყობს ჩვენის თავის გათვითცნობიერებას“ („ცნობის ფურცელი“, 1904, N2452, გვ. 2).

სარედაქციო ჯგუფი განსაკუთრებულ ყურადღებას უთმობდა სწავლა-განათლების საკითხს, რადგან მას საზოგადოების წინსვლის წინაპირობად და სახელმწიფოს კულტურული და სოციალური პროგრესის ერთ-ერთ მნიშვნელოვან საფუძვლად მიიჩნევდა. ამის დასტურია სხვადასხვა რეგიონიდან გამოგზავნილი კორესპონდენციები, რომლებშიც მიმოხილულია სასწავლებლებისა და სამკითხველო ბიბლიოთეკების დაარსების ინიციატივები და მათი მნიშვნელობა მომავალი თაობის განვითარებისათვის. ამავე წერილებში საუბარია ცნობილი ავტორების წიგნებზე, ჟურნალ-გაზეთებსა და სხვა საგანმანათლებლო ლიტერატურაზე ხელმისაწვდომობის აუცილებლობაზე, რაც ცოდნის გავრცელებისა და ეროვნული ცნობიერების ამაღლების ერთ-ერთ წინაპირობად არის მიჩნეული.

ბუნებრივია, აღნიშნული მცდელობები განათლების იმდროინდელი მდგომარეობითაც იყო განპირობებული. ქართველი სტუდენტების მნიშვნელოვანი ნაწილი სათანადოდ არ იცნობდა მშობლიურ მწერლობას, არ შეეძლო მისი ღირებულებების გააზრება და კრიტიკული შეფასება. მიუხედავად იმისა, რომ უმაღლეს სასწავლო დაწესებულებებში ჩარიცხულ ქართველთა რიცხვი ეტაპობრივად იზრდებოდა, ავტორთა აზრით, ეს პროცესი სასურველ შედეგს ვერ გამოიღებდა, თუ მათი ცოდნა მშობლიურ ენასა და ეროვნულ კულტურას არ დაეფუძნებოდა. ამ საკითხზე საუბრობს გიორგი სალარიძე (ფსევდონიმით „გ.-ელი“) სტატიაში „ცოტა რამ ქართველი სტუდენტების შესახებ“. ავტორისათვის გაუგებარია, „როგორ უნდა უწოდოს თავის თავს განათლებული, შეგნებული კაცი ისეთმა ქართველმა, რომლის ოჯახშიაც არ მოიპოვება ვეფხის-ტყაოსანი, ვისრამიანი, ქილილა და დამანა, ამირან დარეჯნიანი, დავითიანი, ნ. ბარათაშვილისა, გრ. და ვახ. ორბელიანებისა, ი. ჭავჭავაძისა, ა. წერეთლის, ა. ყაზბეგისა, დ. ჭონქაძისა და გ. წერეთლის თხზულებანი?“ („ცნობის ფურცელი“, 1904, N2506, გვ. 3).

სტუდენტების განათლების აუცილებლობაზე არაერთ პუბლიკაციაში მსჯელობს ფილიპე გოგიჩაიშვილიც. მისი აზრით, ერის ერთ-ერთ მთავარ პრობლემას საზოგადოებრივი საქმიანობისადმი გულგრილობა და პასუხისმგებლობის ნაკლებობა წარმოადგენდა. ავტორი განსაკუთრებით აკრიტიკებდა ინტელიგენციის, ანუ „ნასწავლი კაცების“, უსაქმურობას, ფუქსავატობასა და უშინაარსო საქმიანობას, რაც, მისი შეფასებით, ყოველდღიური ცხოვრებიდან და რეალური შრომითი გარემოდან მოწყვეტით იყო განპირობებული. ფ. გოგიჩაიშვილი აღნიშნავდა, რომ ინტელიგენცია „დამორებულია ფიზიკურ შრომას, როგორც აზრ-შეხედულებითა და ზნე-ჩვეულებით, ისე აღზრდითა და საინტელიგენტო დანიშნულებით. იგი მომზადებულია იმისთვის, რომ საზოგადოებაში შეასრულოს ისეთი როლი, რომელიც მოითხოვს თეორიულს ცოდნას და ხანგრძლივს მომზადებას“ („ცნობის ფურცელი“, 1904, N2462, გვ. 2). ჩვეულებისამებრ, ავტორი ქართულ რეალობას საზღვარგარეთის გამოცდილებასაც ადარებს და აღნიშნავს, რომ განვითარებულ ერებში აღზრდა და სოციალური გარემო ადამიანში შრომის სიყვარულსა და დაუცხრომელი საქმიანობის სურვილს აყალიბებდა. იქ საზოგადოებრივი საქმიანობა წინასწარ განსაზღვრული მიზნებისა და გეგმის მიხედვით წარიმართებოდა, რაც, გოგიჩაიშვილის აზრით, ქართულ საზოგადოებას აკლდა. ავტორის თქმით, „ჩვენს ცხოვრებას არ ემჩნევა კვალი და გავლენა იმ განათლებულ ახალგაზრდებისა, რომლებიც მუდამ ემატებიან ჩვენს პატარა საზოგადოებას. და ეს უმთავრესად იმიტომ, რომ ამ „განათლებულთ“ არა აქვთ საქმიანობის სიყვარული და არ უღვივით გულში საზოგადო მოღვაწეობისადმი მისწრაფება და აღფრთოვანება“ („ცნობის ფურცელი“, 1904, N2455, გვ. 3).

თეორიული და პრაქტიკული ცოდნის ნაკლებობა, აგრეთვე გამოუცდელობა, ავტორთა შეფასებით, თანამედროვე ცხოვრების მოთხოვნებთან შეუთავსებლობას განაპირობებდა. მიუხედავად შრომითი თავდადებისა, საზოგადოების მნიშვნელოვანი ნაწილი კვლავ მძიმე სოციალურ-ეკონომიკურ პირობებში ცხოვრობდა. აღნიშნული რეალობის დასტურად შეიძლება მივიჩნიოთ ფ. გოგიჩაიშვილის მიერ გაზეთის 2368-ე ნომერში

დაბეჭდილი სტატია — „1903 წელი/ეკონომიკური მიმოხილვა“, რომელშიც ავტორი სტატისტიკური მონაცემების ანალიზის საფუძველზე წარმოაჩენს, ერთი მხრივ, ტექნოლოგიური განვითარების აუცილებლობას კაცობრიობის პროგრესისათვის, ხოლო, მეორე მხრივ, ქართული საზოგადოების მოუმზადებლობას ამ ცვლილებებისადმი, რაც წარმოებისა და ეკონომიკური განვითარების ჩამორჩენას განაპირობებდა. ამრიგად, განათლების საკითხი „ცნობის ფურცელში“ ცოდნის გავრცელების აუცილებლობასთან ერთად უკავშირდება ეროვნული კულტურის გაცნობას, საზოგადოებრივ პასუხისმგებლობასა და პრაქტიკულ საქმიანობაში ჩართულობას. ამდენად, განათლება გამოცემის პუბლიცისტურ დისკურსში წარმოდგენილია როგორც არა მხოლოდ ინდივიდუალური განვითარების, არამედ საზოგადოებრივი და კულტურული წინსვლის მნიშვნელოვანი პირობა.

პრესის დანიშნულება

პრესის დანიშნულებაზე საუბრისას, მნიშვნელოვანია გავითვალისწინოთ სამსონ ფირცხალავას მოსაზრება: „განსაკუთრებით დიდად მოქმედებს ეროვნულ განვითარებაზე მწერლობა და პრესა, სულიერი სარკე ერისა, რომელშიც იგი ყველაზე უფრო ადვილად ხედავს თავის თავს, თავის ვინაობას“ („ცნობის ფურცელი“, 1904, N2370, გვ. 3). ამ მსჯელობიდან ნათლად ჩანს იმდროინდელი პრესის ფუნქცია და პასუხისმგებლობა, რაც საზოგადოებრივი ინტერესების შესაბამისი ინფორმაციის გავრცელებას, ხალხის ცნობიერებისა და ეროვნული თვითშეგნების ამაღლებასა და დემოკრატიული პროცესების ხელშეწყობას გულისხმობდა. აღნიშნული მიზნები მიიღწეოდა ზუსტი და ეპოქის მოთხოვნებთან შესაბამისი ინფორმაციის გავრცელებით, რაც მკითხველს ეხმარებოდა, უკეთ აღექვა რეალობა, ჩამოეყალიბებინა საკუთარი შეხედულებები და აქტიურად ჩართულიყო საზოგადოებრივ ცხოვრებაში. ამგვარად, იმ პერიოდის ბეჭდური მედიის ერთ-ერთ უმთავრეს ფუნქციად წარმოჩნდება საზოგადოების სამსახური, სიმართლის დაცვა და ინფორმირებული მოქალაქის ჩამოყალიბების ხელშეწყობა.

ამ მხრივ, საყურადღებოა ფილიპე გოგიჩაიშვილის სტატია „ჩვენი ხალხი და ქართული პრესის მოვალეობა“, რომელშიც ავტორი პრესას განიხილავს როგორც ხალხის მატერიალური და სულიერი საჭიროებების გამომხატველ და ქვეყნის ეკონომიკური თუ კულტურული განვითარების ხელშემწყობ ინსტიტუციას. პუბლიცისტი აღნიშნავს, რომ „პრესა მხოლოდ მაშინ მოიპოვებს ხალხში მკვიდრ ნიადაგს, როცა თავის მიდრეკილებას გარკვეულად გამოსთქვამს და ამა თუ იმ ჯგუფის ინტერესებს ქომაგობასა და მომხრეობას გაუწევს“ („ცნობის ფურცელი“, 1904, N2375, გვ. 1). ფილიპე გოგიჩაიშვილი არაერთ სხვა პუბლიკაციაშიც საუბრობს ბეჭდური მედიის დანიშნულებაზე. ერთ-ერთ სტატიაში იგი ხაზს უსვამს ჟურნალისტთა პასუხისმგებლობას, შეისწავლონ განვითარებული ქვეყნების გამოცდილება და სხვადასხვა სფეროს ფუნქციონირების საერთაშორისოდ აღიარებული სტანდარტები, შემდეგ კი მიღებული ცოდნა ქართველ საზოგადოებას გააცნონ. ავტორის აზრით, პრესა და მისი წარმომადგენლები იმ იდეებისა და ცოდნის გამავრცელებლად უნდა იქცნენ, რომლებიც საზოგადოების, განსაკუთრებით კი დაბალი სოციალური

ფენის, ეკონომიკურ გაძლიერებას შეუწყობს ხელს, რადგან „ქართული პრესა ვერცერთგვარ არისტოკრატიაში ვერ ჰპოვებს არსებობის წყაროს, ზნეობრივ ძალასა და საზოგადოებრივ გავლენას. მისი ერთადერთი გზა მდაბიო მშრომელ ხალხისკენაა, რომელიც თავისი სიმრავლით, შრომა-გარჯით და მოქმედებით ბურჟია ქართველ ეროვნებისა“ („ცნობის ფურცელი“, 1904, N2430, გვ. 2).

რუსეთ-იაპონიის ომი

1904–1905 წლებში რუსეთსა და იაპონიას შორის მიმდინარეობდა ომი კორეასა და ჩრდილო-აღმოსავლეთ ჩინეთში გავლენისა და პოლიტიკური ძალაუფლების მოსაპოვებლად. XX საუკუნის ერთ-ერთმა პირველმა მასშტაბურმა სამხედრო კონფლიქტმა ნათლად წარმოაჩინა რუსეთის სამხედრო-ეკონომიკური და ტექნიკური პოტენციალი, ასევე იმპერიის შიდა პრობლემები და სისუსტეები.

„ცნობის ფურცლის“ თითქმის ყველა ნომერში, ახალ ამბებში, საინფორმაციო მიმოხილვებსა და რუსეთის დეპეშათა სააგენტოდან გამოგზავნილ ცნობებში, საქართველოს ამბებთან ერთად, სისტემატურად შუქდებოდა ომის მიმდინარეობა. აღნიშნული პუბლიკაციები მოიცავდა საომარი მოქმედებების აღწერას, მის მსვლელობასთან დაკავშირებულ მნიშვნელოვან მოვლენებს, მხარეთა შორის დიპლომატიური მოლაპარაკებების პროცესსა და მიღებულ გადაწყვეტილებებს. გარდა საინფორმაციო მასალებისა, ომის თემას არაერთი ანალიტიკური სტატია მიეძღვნა. მათ შორის განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია სამსონ ფირცხალავას სტატია „ომი, ომი, ომი!“, რომელშიც პუბლიცისტი მკაფიოდ აღწერს სამხედრო ვითარებით გამოწვეულ საზოგადოებრივ განწყობას. იგი ყურადღებას ამახვილებს საზოგადოების შიშზე, მღელვარებასა და მოლოდინზე, რაც ომის შესაძლო შედეგებსა და მის სამომავლო გავლენებს უკავშირდებოდა. ამდენად, რუსეთ-იაპონიის ომთან დაკავშირებული პუბლიკაციები მხოლოდ მოვლენათა აღწერით არ შემოიფარგლებოდა და ეპოქის პოლიტიკური რეალობის ანალიზსაც მოიცავდა, რაც მკითხველს მიმდინარე საერთაშორისო პროცესების ფართო ისტორიულ და საზოგადოებრივ კონტექსტში გააზრების შესაძლებლობას აძლევდა.

სამსონ ფირცხალავას სტატიაში „როგორ მიეგებნენ ჩვენში ომის ამბებს“ ნათლად ჩანს მისი უარყოფითი დამოკიდებულება ომის სისასტიკისა და დაუნდობლობის მიმართ. პუბლიცისტი წერს: „სად არის ადამიანობა, სიყვარული, განათლება, როდესაც ყუმბარებს ვუშნთ ერთმანეთს, ყოველ ნაირს ვერაგობას და ჯაშუშობას ვხმარობთ ერთი მეორის წინააღმდეგ, ისე ჟვლეტავთ და ვხოცავთ ერთმანეთს, როგორც არ ვხოცავთ ნადირებს“ („ცნობის ფურცელი“, 1904, N2417, გვ. 2). აღნიშნულ ტექსტში ავტორი არა მხოლოდ საბრძოლო მოქმედებათა სისასტიკეს წარმოაჩენს, არამედ ომის მიერ საქართველოსთვის მოტანილ მძიმე შედეგებზეც ამახვილებს ყურადღებას. მისი თქმით, მიუხედავად ომის კერიდან გეოგრაფიული დაშორებისა, კონფლიქტი მნიშვნელოვან ეკონომიკურ და პოლიტიკურ სირთულეებს წარმოშობდა და მოსახლეობის ყოველდღიურ ცხოვრებაზეც უარყოფითად აისახებოდა. ამიტომაც ასკვნის: „ომი უსაზიზღესი მოვლენაა ჩვენს

ცხოვრებაში, ველურობა, მხეცობა, რომელსაც არავითარი გასამართლებელი საბუთი არა აქვს!“ („ცნობის ფურცელი“, 1904, N2417, გვ. 2).

ძირითადი ტენდენციები

1904 წლის საგაზეთო მასალების ანალიზის საფუძველზე გამოიკვეთა რამდენიმე ძირითადი ტენდენცია, რომლებიც ნათლად წარმოაჩენს „ცნობის ფურცლის“ სარედაქციო ჯგუფის დამოკიდებულებას საზოგადოებრივი განვითარების, ეროვნული ინტერესების დაცვისა და თანამედროვე პროგრესთან დაახლოების საკითხებისადმი. ეს ტენდენციებია:

ეროვნული თვითშეგნების გაძლიერება

პერიოდულ გამოცემაში დაბეჭდილი პუბლიკაციების ავტორებისთვის ეროვნული იდეის განმტკიცება გულისხმობდა სამშობლოს სიყვარულის, ქართული ენის მნიშვნელობის, ისტორიული წარსულისა და მრავალსაუკუნოვანი ტრადიციების გააზრებას, ასევე ქვეყნის უკეთესი მომავლისთვის პასუხისმგებლობის გაცნობიერებას. სწორედ ამიტომ, საგაზეთო მასალების მნიშვნელოვანი ნაწილი ერთ მთავარ იდეას - ეროვნული თვითშეგნების გაძლიერებას - უკავშირდება. ეს მიზანი გამოიხატებოდა ქართული ენის დაცვაში, ხალხური კულტურის პოპულარიზაციაში, ეროვნული იდენტობის გააზრებასა და მისი შენარჩუნება-განმტკიცების აუცილებლობის ხაზგასმით.

განათლების აუცილებლობა

გამოცემა მიიჩნევდა, რომ საზოგადოებრივი განვითარება და სახელმწიფოებრივი წინსვლა პირდაპირ იყო დაკავშირებული ცოდნისა და განათლების გავრცელებასთან, რადგან განათლებული ადამიანი ქვეყანაში მიმდინარე პროცესების ერთ-ერთ მნიშვნელოვან წარმმართველ ძალას წარმოადგენდა. „ცნობის ფურცელში“ გამოქვეყნებულ პუბლიცისტურ ტექსტებში ავტორები ხშირად განიხილავდნენ სასწავლო-საგანმანათლებლო დაწესებულებების დანიშნულებას, სწავლა-აღზრდისა და ახალგაზრდა თაობის სრულფასოვანი განათლების უზრუნველყოფის აუცილებლობას. ამ მსჯელობის მიზანი ქვეყნის სამომავლო კეთილდღეობაზე ზრუნვა და ეროვნული იდეის განმტკიცება იყო. როგორც ფილიპე გოგიჩაიშვილი აღნიშნავდა, „ეროვნული მხარე ის ნიადაგია, რომელზედაც უნდა გადმოინერგოს და აიგოს დაწინაურებულ ხალხთა თანამედროვე სწავლა და განათლება“ („ცნობის ფურცელი“, 1904, N2430, გვ. 3).

ტექნოლოგიური განვითარების აუცილებლობა

თანამედროვეობასთან ადაპტაცია და ტექნიკური პროგრესის მიღწევების ათვისება გაზეთის ერთ-ერთ მნიშვნელოვან ტენდენციას წარმოადგენდა. პუბლიცისტები მიიჩნევდნენ, რომ ამ მიმართულებით განვითარება და ახალი მიდგომების დანერგვა გააუმჯობესებდა ქართველი ხალხის ცხოვრების პირობებსა და სოციალურ მდგომარეობას, შეამსუბუქებდა ფიზიკურ და გონებრივ შრომას, ასევე ხელს შეუწყობდა მოსახლეობის მატერიალური კეთილდღეობის ზრდას. ფილიპე გოგიჩაიშვილის მოსაზრებით, „იქ, სადაც წარმოების ტექნიკა ძველი და განუვითარებელია, შრომის

ნაყოფი მცირეა, ძნელია მშრომელმა ხალხმა მოახერხოს თავის გამოკვება და მერმისთვის ცოტა რამის გადადება“ („ცნობის ფურცელი“, 1904, N2440, გვ. 3).

ევროპეიზაცია

სარედაქციო ჯგუფის წარმომადგენლები მნიშვნელოვნად მიიჩნევდნენ ევროპული, საერთაშორისოდ აღიარებული სტანდარტების, კულტურის, განათლებისა და პროგრესული იდეების გაცნობას და გაზიარებას. დასავლეთი მათთვის განვითარების მნიშვნელოვან მოდელს წარმოადგენდა, რომლის გამოცდილებაზე დაყრდნობაც საქართველოს პოლიტიკური, ეკონომიკური, კულტურული და საგანმანათლებლო ცხოვრების გაუმჯობესებას შეუწყობდა ხელს.

საერთაშორისო პროცესების გავლენა ადგილობრივ რეალობაზე

„ცნობის ფურცელი“ 1896–1906 წლებში გამოიცემოდა. ჩვენ მიერ საკვლევ პერიოდად შერჩეულია 1904 წელი, როდესაც აღმოსავლეთში რუსეთსა და იაპონიას შორის მიმდინარეობდა ომი. აღნიშნული სამხედრო კონფლიქტი მნიშვნელოვან გავლენას ახდენდა საერთაშორისო პოლიტიკურ და ეკონომიკურ პროცესებზე და, შესაბამისად, სხვადასხვა ქვეყნის მოსახლეობის ყოველდღიურ ცხოვრებაზეც. სწორედ ამიტომ, გამოცემაში გამოქვეყნებული სტატიებისა და მიმოხილვების ავტორები ცდილობდნენ, საერთაშორისო მოვლენების ანალიზის საშუალებით მკითხველისთვის აეხსნათ ის პირდაპირი თუ ირიბი გავლენები, რომლებსაც გლობალური პროცესები ადგილობრივ სოციალურ რეალობაზე ახდენდა. აღნიშნულ მიდგომას კარგად გამოხატავს თავად გამოცემაში გამოთქმული მოსაზრება: „გაზეთი ის ნაბეჭდი ქაღალდია, რომელიც შეიცავს ახალ ამბებსა და მიმდინარე ცხოვრების სხვადასხვა ცნობებს. იგი ეხება როგორც ადგილობრივს, ისე უცხოეთის ცხოვრებასაც“ („ცნობის ფურცელი“, 1904, N2483, გვ. 2).

დასკვნა

კვლევის მიზანს წარმოადგენდა გაზეთ „ცნობის ფურცლის“ 1904 წლის პუბლიკაციების შინაარსობრივი და იდეური თავისებურებების შესწავლა ეპოქის სოციალურ-პოლიტიკური, ეკონომიკური და კულტურული პროცესების კონტექსტში. საარქივო კვლევისა და კონტენტ-ანალიზის რაოდენობრივი თუ თვისებრივი მეთოდების გამოყენებით გამოიკვეთა გამოცემის ძირითადი თემატური მიმართულებები, სარედაქციო პოზიცია, ავტორთა ინტერესები და საზოგადოებრივი ფუნქციები.

კვლევის შედეგებმა აჩვენა, რომ „ცნობის ფურცელი“ 1904 წლის სოციალურ-პოლიტიკურ და კულტურულ რეალობას მრავალმხრივ წარმოაჩენდა. გამოცემა სისტემატურად აქვეყნებდა მასალებს ქვეყნის შიდა და საერთაშორისო პოლიტიკური მოვლენების, სოციალური და ეკონომიკური მდგომარეობის, განათლებისა და კულტურის საკითხების შესახებ. მნიშვნელოვანი ადგილი ეკავა მოსახლეობის ყოველდღიურ ცხოვრებასთან დაკავშირებულ პრობლემებსაც. ამასთან, პუბლიკაციები ხშირად სცდებოდა ფაქტების უბრალო აღწერას და მოვლენებს მათი საზოგადოებრივი მნიშვნელობისა და შესაძლო შედეგების გათვალისწინებით განიხილავდა.

საგაზეთო მასალების ანალიზმა გამოავლინა რამდენიმე ძირითადი თემატური მიმართულება: ეროვნული თვითშეგნების გაძლიერება, განათლების მნიშვნელობა, სოციალური დიფერენციაცია და უთანასწორობა, პრესის საზოგადოებრივი დანიშნულება, ტექნოლოგიური და ეკონომიკური განვითარების აუცილებლობა და საერთაშორისო პროცესების გავლენა ადგილობრივ რეალობაზე. ამ თემებს ერთმანეთთან აკავშირებდა ეროვნული ინტერესების დაცვისა და საზოგადოების განვითარების იდეა. ქართული ენისა და კულტურის შენარჩუნება, ისტორიული მეხსიერების გააზრება, განათლების გავრცელება და საზოგადოებრივი პასუხისმგებლობის გაძლიერება ავტორთა პუბლიკაციებში ქვეყნის პროგრესული განვითარების მნიშვნელოვან წინაპირობებად იყო წარმოდგენილი.

გამოცემის თემატურ დღის წესრიგში მნიშვნელოვანი ადგილი ეკავა რუსეთ-იაპონიის ომსაც. „ცნობის ფურცელი“ მკითხველს სისტემატურად აწვდიდა ინფორმაციას საომარი მოქმედებების, პოლიტიკური გადაწყვეტილებებისა და საერთაშორისო რეაქციების შესახებ. ამასთან, ომი განიხილებოდა არა მხოლოდ როგორც საერთაშორისო პოლიტიკური მოვლენა, არამედ როგორც პროცესი, რომლის შედეგებიც გავლენას ახდენდა რუსეთის იმპერიის შიდა მდგომარეობასა და საქართველოს საზოგადოებრივ-ეკონომიკურ რეალობაზე. შესაბამისად, საერთაშორისო მოვლენების გაშუქება მკითხველისთვის ადგილობრივი და გლობალური პროცესების ურთიერთკავშირის წარმოჩენასაც ემსახურებოდა.

კვლევამ ასევე დაადასტურა „ცნობის ფურცლის“ მნიშვნელოვანი როლი საზოგადოებრივი აზრის ფორმირების პროცესში. გაზეთი ერთდროულად ასრულებდა ინფორმაციის გავრცელების, მიმდინარე მოვლენების შეფასებისა და საზოგადოებრივი საკითხების გააზრების ხელშეწყობის ფუნქციებს. სარედაქციო ჯგუფი და ავტორები განსაკუთრებულ ყურადღებას უთმობდნენ ეროვნული თვითშეგნების, განათლების, კულტურის, სოციალური პასუხისმგებლობისა და საზოგადოებრივი აქტიურობის საკითხებს. ამდენად, გამოცემა არა მხოლოდ ასახავდა საზოგადოებაში მიმდინარე პროცესებს, არამედ აქტიურად მონაწილეობდა იმ ღირებულებებისა და იდეების გავრცელებაში, რომლებსაც ქვეყნის განვითარებისა და ეროვნული წინსვლისთვის მნიშვნელოვნად მიიჩნევდა.

ამრიგად, 1904 წლის მასალების ანალიზმა აჩვენა, რომ „ცნობის ფურცელი“ წარმოადგენდა მრავალფუნქციურ პერიოდულ გამოცემას, რომელიც საინფორმაციო და ანალიტიკურ ფუნქციებთან ერთად საზოგადოებრივი აზრის ფორმირებასაც უწყობდა ხელს.

მისი პუბლიკაციების თემატური მრავალფეროვნება, ეროვნული საკითხებისადმი განსაკუთრებული ყურადღება და სოციალურ-ეკონომიკური თუ პოლიტიკური პრობლემების სიღრმისეული ანალიზი გაზეთს XX საუკუნის დასაწყისის ქართული სინამდვილის ცოცხალ მატთან აქცევს. ამ თვალსაზრისით, 1904 წლის „ცნობის ფურცლის“ მასალები განსაკუთრებულ ღირებულებას იძენს აღნიშნული პერიოდის საზოგადოებრივ-კულტურული პროცესების კვლევისას.

- გაჩეილაძე, მ. (1986). გაზეთი „ცნობის ფურცელი“ (ტექნიკურ-ორგანიზაციული საკითხები...). *ქართული ჟურნალისტიკა*, ტ. VII, გვ. 42–69. თბილისი: მეცნიერება.
- ვაჩნაძე, მ., & გურული, ვ. (2014). *საქართველოს ისტორია*. თბილისი: ინტელექტი.
- ლასხიშვილი, გ. (2006). *ქართული მწერლობა*, ტ. XXVII. თბილისი: ნაკადული.
- ონიკაძე, დ. (2008). *სოციალისტ-ფედერალისტები*. თბილისი: უნივერსალი.
- შამილიშვილი, მ. (2016). 1900-1910-იანი წლების ქართული ჟურნალისტიკის ძირითადი ტენდენციები. წიგნში: *XX საუკუნის ქართული ლიტერატურა* (გვ. 423–451). თბილისი.
- შველიძე, დ. (1993). *პოლიტიკური პარტიების წარმოშობა საქართველოში: ნაკვეთი 1 — ფედერალისტები*. თბილისი: არსი.
- ჯორჯაძე, ა. (2021). *სოციალიზმ-ფედერალიზმი საქართველოში*. თბილისი.

The Newspaper "Tsnobis Purtseli" in the Socio-Political Context of 1904

Mariam Petremghvdlishvili¹; Mari Tsereteli²

¹Bachelor of Journalism, Ivane Javakhishvili Tbilisi State University. 557 00 77 04

mpetremghvdlishvili@gmail.com; ²Ph.D. in Journalism, Associate Professor, Department of Journalism and Mass Communication, Faculty of Social and Political Sciences, Ivane Javakhishvili Tbilisi State University. 595503665 mari.tsereteli@tsu.ge; <https://orcid.org/0009-0001-1824-7058>

Abstract

This study examines how the newspaper „Tsnobis Purtseli” represented socio-political events and processes in 1904 after becoming the official organ of the Social-Federalist Party and how it articulated its ideological vision. „Tsnobis Purtseli” actively engaged with the key developments of the era, including the Russo-Japanese War, as well as prevailing social, political, economic, cultural, and educational issues. By regularly publishing journalistic materials on social inequality and other pressing matters, the newspaper functioned not merely as an information outlet, but as a vital historical source reflecting contemporary socio-cultural dynamics.

The research examines materials published between January 1 and October 31, 1904. It analyzes key thematic trends relevant to Georgian public life alongside major international events, notably the Russo-Japanese War, which altered the international geopolitical landscape and the balance of power in East Asia. The thematic emphasis of the 1904 publications is evaluated within its historical context. Despite existing literature, „Tsnobis Purtseli” remains insufficiently studied from a media and journalistic perspective, which underscores the necessity and relevance of this research.

Special attention is given to the journalistic output of the publication's leading contributors. By analyzing the thematic characteristics, content features, modes of argumentation, and stances toward various issues in their writings, the study highlights both the distinct stylistic signatures of individual authors (such as Philippe Gogichaishvili, Samson Pirtskhalava, Ivane Javakhishvili, and others) and the overarching editorial and ideational direction of the newspaper. Examining these materials provides insight into how specific topics aligned with the paper's broader socio-political position.

The study relies on archival research and content analysis. Based on the 1904 issues, a systematic analysis of the newspaper's thematic, genre, and ideological characteristics was conducted. The archival materials are examined and systematized, analyzing the thematic, content-related, and genre-specific features of individual publications. To achieve a comprehensive analysis of the subject, an interdisciplinary approach and contextual knowledge are applied; the material is also examined through a historiographical lens.

The findings demonstrate that, alongside its informational function, „Tsnobis Purtseli” played a major role in shaping public opinion. A central objective of the editorial team was to participate in the intellectual and civic development of society by setting the public agenda around pressing issues and promoting values and ideas essential to national progress. Consequently, „Tsnobis Purtseli” stands as a prominent publication of the early 20th-century Georgian press and an essential historical source for understanding the political, social, and cultural realities of the era.

Keywords:

Tsnobis Purtseli, Social-Federalists, Russo-Japanese War, Philippe Gogichaishvili, Samson Pirtskhalava.